

Kunsten at holde balancen: Dækningen af folketingsvalgkampe i tv-nyhederne på DR1 og TV2 1994-2007

Af Erik Albæk, David Nicolas Hopmann & Claes de Vreese

Udkommer på Syddansk Universitetsforlag 6. maj 2010

Resumé af bogen

I februar 1968 stillede Jens Sønderup, forhenværende minister for partiet Venstre, i et læserbrev spørgsmålet: “Skal regeringen Baunsgaard dolkes og ødelægges af fjernsynets røde lejesvende?” Anledningen var, at fire tv-journalister i et tv-interview havde krydsforhørt den borgerlige statsminister, udenrigsminister og finansminister. Selv om Sønderup tabte den efterfølgende injuriersag, forsvandt begrebet ‘røde lejesvende’ ikke. Tværtimod havde han formuleret et fængende udtryk, som siden hen er blevet flittigt benyttet i den offentlige debat.

Forestillingen om, at journalister generelt udøver en slags ’femte kolonne-virksomhed’ og i medierne illegitimt viderebringer deres egne, personlige og venstreorienterede synspunkter, er det vel sagtens mest vedholdende og prominente tema i den danske mediedebat overhovedet. Særlig opmærksomhed har der i debatten været knyttet til DR’s programvirksomhed generelt og specifikt til kanalens politiske journalistik.

Man hører undertiden det modsatte synspunkt i debatten: At den danske presse favoriserer borgerlige synspunkter. Forklaringen skal angiveligt findes i ejerskabet af pressen, som har højredrejet slagside, og i de borgerlige partiers større økonomiske ressourcer, som sikrer, at deres synspunkter oftere end venstrefløjens finder vej til de journalistiske produkter. Blandt de elektroniske medier menes især TV2 at have blå slagside.

Hvordan ser det så faktisk ud med balance og upartiskhed i de to landsdækkende tv-kanaler? Det har vi hidtil ikke vidst noget om. Debatten har bølget frem og tilbage, men har i over 50 år været mere baseret på antagelser, formodninger og fordomme end på systematisk

viden. Når man tænker på den placering, forestillingen om politisk ubalance i nyhedsjournalistikken har haft i den offentlige debat, er det forunderligt, at der ikke har været lavet videnskabelige undersøgelser af emnet.

Det er der nu rådet bod på. Vi har ved Center for Journalistik ved Syddansk Universitet gennemført den første systematiske, videnskabelige undersøgelse over tid, der kaster lys over, om dansk journalistik er balanceret og upartisk eller ej, nærmere bestemt den politiske journalistik i DR1 og TV2. Resultaterne offentliggøres i bogen *Kunsten at holde balancen: Dækningen af folketingsvalgkampe i tv-nyhederne på DR1 og TV2 1994-2007* (Syddansk Universitetsforlag). Bogen analyserer journalisterne politiske ståsted, balancen i de to store danske 'public service'-mediers nyheder og danskerne opfattelse af journalistikken i pressen og i fjernsynet.

Journalisternes politiske ståsted

Det første, vi har gjort, er at spørge til journalisternes politiske ståsted. De blev i en spørgeskemaundersøgelse spurgt om, hvad de stemte ved sidste valg, og hvor de vil placere sig på en venstre-/højreskala. Målt på begge disse parametre er danske politiske journalister betydelig mindre venstreorienterede end befolkningen som helhed: Kun 6 procent af de politiske journalister stemte på SF og Enhedslisten ved sidste valg mod 17 procent af alle vælgerne. Og hvor hele 37 procent af de politiske journalister placerede sig selv som politisk midtorienterede, var det kun 15 procent af alle vælgerne. Men samtidig var der færre politiske journalister, der stemte på regeringsblokken (34 pct.), end vælgerne generelt gjorde (51 procent). Hvad der adskiller danske politiske journalister markant fra befolkningen som helhed, er således ikke, at de er markant venstreorienterede, men at de er midtsøgende - om end i opposition til den siddende blå regering.

Holdes balancen?

Netop fordi de politiske journalister i deres personlige politiske holdning er i opposition til den siddende regering, giver det mening at undersøge, om deres journalistik favoriserer den nuværende opposition. Det næste, vi har gjort, er derfor at undersøge balancen i nyhedsudsendelserne. Balance er et flerdimensionelt begreb, og vi har derfor undersøgt flere typer af balance, blandt andet synlighed og tone. Det har vi gjort ved at analysere alle indslag om politik/og eller valgkamp, der blev vist i de centrale nyhedsudsendelser i DR1 og TV2 i forbindelse med folketingsvalgkampene i 1994, 1998, 2001, 2005 og 2007 - i alt 4604 indslag.

Synlighed. De politiske partier selv er stærkt optagede af synlighedsbalancen, dvs. hvilke politiske partier eller politikere der optræder i nyhedsindslagene. Det skyldes, at synlighed i medierne i dag er en forudsætning for at nå ud med sine budskaber.

Ser vi på forholdet mellem regeringsblokken (regering + støttepartier) og oppositionen (alle øvrige partier), så viser der sig en ubalance. Det forholder sig nemlig sådan, at regeringsblokken er mere synlig i valgdækningen på tv end oppositionspartierne. Og det gælder i nyhedsudsendelserne på begge tv-kanaler.

Det er helt, hvad man kunne forvente, hvis de almindelige nyhedskriterier anvendes. Regeringsblokken er interessant at dække både som regering og som partier i valgkampe. Det gælder *uanset*, hvilken blok der har regeringsmagten. Derfor er der nok tale om en ubalance, fordi nyhedskriterierne her kommer i konflikt med et normativt krav om ligelig fordeling til de to blokke. Men der er ikke tale om partiskhed, fordi regeringsbonussen opnås af regeringsfløjen, uanset hvilken blok den tilhører.

Tone handler om, hvorvidt en politiker vil opfatte et indslag, han deltager i, som positivt, negativt eller balanceret/ neutralt. Her viser det sig, at der er en svagt negativ tone over for politikerne generelt, uanset om de kommer fra regerings- eller oppositionsblokken,

og det gælder både TV-Avisen og TV2 Nyhederne. Den svagt negative tone kan forklares med en af mediernes roller i demokratiet, nemlig at de skal fungere som borgernes kritiske vagthund. Det vil som udgangspunkt give en alment negativ bias i nyhedsdækningen, idet partierne, når journalister fungerer som kritiske vagthunde, ofte vil opleve tonen i et nyhedsindslag som negativ.

Der er flere ting at bemærke om toningsbalancen. For det første er der ikke nogen systematisk skævvridning i tonen i de indslag, hvori der indgår politikere fra henholdsvis regeringsblokken og oppositionsblokken, og det uanset om den siddende statsminister stammer fra rød eller blå blok.

For det andet er forskellen mellem DR1 og TV2 lille: Der er ingen systematiske forskelle på tonen i indslag, der bringes på de to tv-kanaler. For det tredje hører man ofte, at tonen i valgkampen skulle være blevet mere og mere negativ gennem årene. Og det, burde man forvente, ville slå igennem ved, at flere og flere indslag af de enkelte partier opleves som værende til ugunst for dem. Men tonen er faktisk ikke blevet mere negativt gennem årene.

Det billede, der tegner sig af dækningen af valgkampe i danske tv-nyhedsudsendelser, er, at de er partipolitisk balancerede, både hvad angår synlighed og tone. For så vidt der findes ubalancer – eksempelvis at der kan spores en regeringsbonus, som gør regeringspartierne mere synlige i en valgkamp end oppositionspartierne - så har ubalancen ikke partipolitisk slagside: Ubalancen findes, uanset om rød eller blå blok har regeringsmagten ved valgets udskrivelse. Med til billedet hører, at dækningen på DR1 og TV2 går hånd i hånd.

Vi kan således afvise forestillingen om, at journalisters personlige politiske ståsted skulle farve deres journalistik.

Man skal være blå for at se rødt - og omvendt

Vi har sluttelig i en spørgeskemaundersøgelse spurgt et repræsentativt udsnit af danskerne om deres syn på fem danske medier: DR, TV2, Politiken, Jyllands-Posten og Ekstra Bladet. Det overordnede billede, der tegner sig, er, at danskerne har tillid til de danske medier, og at de generelt udtrykker tilfredshed med disse.

Der er dog nogle forskelle i danskernes vurdering af medierne. Formiddagspressen vurderes af danskerne samlet set til at være betydelig mindre objektiv og betydelig mere sensationsorienteret i sin nyhedsformidling end de øvrige medier. Samtidig vurderes formiddagspressen til at være mere kritisk over for regeringen, end de øvrige medier.

Danskernes vurdering af de øvrige trykte medier svarer nogenlunde til deres vurdering af de elektroniske medier. De vurderes til generelt at levere objektiv journalistik, dog med en tendens til, at de elektroniske medier bliver placeret højere end den skrevne presse. Når det drejer sig om det sensationsorienterede, vurderes DR, Jyllands-Posten og Politiken på helt samme niveau, mens TV2 vurderes til at være en anelse mere sensationsorienteret. DR og TV2 befinder sig i en midterposition, når det drejer sig om vurderingen af, hvor kritisk indstillede medierne er i forhold til den siddende regering, mens Jyllands-Posten vurderes til at være mindre og Politiken mere kritisk indstillede. Men der er tale om små forskelle.

Alt i alt tegner der sig et billede af, at medierne ifølge danskerne lever op til de traditionelle, professionelle kvalitetskriterier for journalistik. Det svarer til, hvad vores indholdsanalyse af nyhedsdækningen af valgkampe i DR1 og TV2 viste. Det tyder altså på, at befolkningen generelt er i stand til at vurdere den nyhedsdækning, de får i de danske medier, korrekt. Her bør man have in mente, at den generelle vurdering af nyhedsdækningen i de to elektroniske medier, der indgår i undersøgelsen, deles af såvel de respondenter, der betegner sig selv som højreorienterede, og af Jyllands-Postens læsere. Det betyder, den stærke anklage

mod DR for at levere ensidig venstreorienteret journalistik, som har været fremsat i Jyllands-Postens opinionssider i de senere år, ikke deles af gennemsnittet af avisens læsere.

Man skal være opmærksom på, at tabellerne viser gennemsnitstal. Der kan bag gennemsnitstallene godt gemme sig en tendens til, at danskerne i et vist omfang ser medierne som fjendtlige i forhold til de politiske standpunkter, de selv støtter. Det fænomen kaldes i journalistik-forskningen for ”de fjendtlige mediers effekt”: Hvorvidt man oplever mediernes dækning af politik som balanceret, afhænger langt hen ad vejen af ens eget politisk ståsted. Eller sagt med andre ord: Man skal være blå for at se rødt. Og omvendt.

Det synes således at gøre sig gældende i synet på balance og upartiskhed i DR1 og TV2. En nylig meningsmåling (Politiken 19.1.2010) viste – helt i overensstemmelse med vore undersøgelsesresultater - at den største gruppe af danskere finder nyhedsdækningen på de to ’public-service’-kanaler politisk balanceret. Men samtidig finder en betydelig gruppe, at DR favoriserer oppositionen og TV2 regeringen, mens en mindre gruppe finder, at DR favoriserer regeringen og TV2 oppositionen.. Meningsmålingen er ganske interessant, for det er uladsiggørligt, at dækningen på de to kanaler *på en og samme tid* er balanceret, til fordel for rød blok og til fordel for blå blok! Vor undersøgelse tyder da også på, at det er de fjendtlige mediers effekt, der er på spil her: At man finder, at ens egne politiske synspunkter bliver forfordelt i nyhedsdækningen. Det gør sig i særlig grad gældende i vor undersøgelse af de danske folketingspolitikeres opfattelse af henholdsvis DR og TV2.

Alt i alt er de mange årtiers angreb på især DR og til dels TV2 derfor mest et udtryk for angribernes eget politiske ståsted - for selve indholdet af de to tv-kanalers nyhedsdækning af folketingsvalgkampe er ganske balanceret.

Om forfatterne:

Erik Albæk

Telefon: 2445 8224; hjemmeside: www.sdu.dk/ansat/eri

Professor i journalistik og statskundskab ved Syddansk Universitet og leder af journalistikforskningen samme sted. Han har tidligere været ansat ved Aarhus Universitet og Aalborg Universitet. Han har været gæstprofessor ved MIT, Harvard University, Vilnius Universitet, Potsdam Universitet og Amsterdam Universitet. Derudover har han været formand for forskningsrådet for Samfund og Erhverv og for Nordisk Statskundskabsforbund. Erik Albæk forsker og underviser i medier og politik og er redaktør af bogserien 'Journalistik og Samfund' på Syddansk Universitetsforlag.

David Nicolas Hopmann

Telefon: 6169 5759; hjemmeside: www.sdu.dk/ansat/dnh

Adjunkt på Center for Journalistik ved Syddansk Universitet. Han er student fra Duborg-Skolen i Flensborg, cand.scient.pol. fra Aarhus Universitet og ph.d. fra SDU. Hans forskning fokuserer på mediernes dækning af politik og dennes effekter på borgernes politiske holdninger. Han har undervist i statskundskab og journalistik ved Aarhus Universitet, Potsdam Universitet, Humboldt Universitet i Berlin og SDU. Han er forfatter til bogen "Teflon og Bullshit - Ti myter om politik, journalistik og valgkampe".

Claes Holger de Vreese

Telefon: +31 64 128 9337; hjemmeside: www.claesdevreese.com

Dansk professor i politisk kommunikation ved The Amsterdam School of Communication Research ASCoR ved Amsterdam Universitet, hvor han også er videnskabelig direktør. Han er ligeledes adjungeret professor i journalistik og statskundskab ved SDU. Hans forskning og undervisning fokuserer på politisk kommunikation, journalistik, medieeffekter, valgstudier og offentlig opinion.